

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA ADAPTIV O‘QITISH TIZIMLARINING PEDAGOGIK ASOSLARI

Chorshanbiyeva Laylo Ilhom qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: P.f.f.d., v.b., professor X. Xaydarova

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’limda adaptiv o‘qitish tizimlarining pedagogik asoslari, ularning ta’lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati hamda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda bilim berish jarayonidagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, adaptiv o‘qitish tizimlarining o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, kognitiv rivojlanishi va o‘quv motivatsiyasini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: adaptiv ta’lim, boshlang‘ich ta’lim, pedagogik texnologiya, individual yondashuv, raqamli ta’lim, kognitiv rivojlanish.

Аннотация. В данной статье рассматриваются педагогические основы адаптивных систем обучения в начальном образовании, их значение в повышении эффективности обучения и роль в организации образовательного процесса с учетом индивидуальных особенностей учащихся. Также анализируется влияние адаптивных технологий на развитие самостоятельного мышления, когнитивных способностей и учебной мотивации школьников.

Ключевые слова: адаптивное обучение, начальное образование, педагогическая технология, индивидуальный подход, цифровое обучение, когнитивное развитие.

Abstract. This article discusses the pedagogical foundations of adaptive learning systems in primary education, their importance in improving educational effectiveness, and their role in organizing the learning process according to students’ individual characteristics. It also analyzes the impact of adaptive technologies on the development of independent thinking, cognitive abilities, and students’ learning motivation.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Keywords: adaptive learning, primary education, pedagogical technology, individualized approach, digital education, cognitive development.

Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va bilim darajasini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan adaptiv o‘qitish tizimlari zamonaviy ta’limning innovatsion yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Adaptiv o‘qitish tizimi — bu o‘quvchining bilim darajasi, qobiliyati, o‘quv sur’ati va ehtiyojlariga mos ravishda ta’lim mazmunini, topshiriqlarni hamda metodlarni moslashtiruvchi tizimdir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi har bir o‘quvchi uchun individual ta’lim muhitini yaratish va ta’lim samaradorligini oshirishdan iboratdir.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari psixologik va intellektual jihatdan bir-biridan farq qiladi. Ayrim o‘quvchilar mavzuni tez o‘zlashtirsa, boshqalari qo‘shimcha tushuntirish va mashqlarni talab qiladi. An’anaviy ta’lim tizimida barcha o‘quvchilarga bir xil yondashuv qo‘llanilishi natijasida ayrim o‘quvchilarning bilim olish jarayonida qiyinchiliklar yuzaga keladi. Adaptiv o‘qitish tizimlari esa o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlab, ularga mos topshiriqlarni tavsiya etadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan adaptiv o‘qitish tizimlari bir necha muhim tamoyillarga asoslanadi. Birinchidan, individuallashtirish tamoyili bo‘lib, bunda har bir o‘quvchining bilim darajasi va qobiliyatlari hisobga olinadi. Ikkinchidan, differensial yondashuv tamoyili asosida o‘quvchilarga turli murakkablikdagi topshiriqlar beriladi. Uchinchidan esa, interfaollik tamoyili orqali o‘quvchilar faol ta’lim jarayoniga jalb qilinadi.

Adaptiv o‘qitish tizimlarida sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalardan keng foydalaniladi. Maxsus platformalar o‘quvchilarning javoblarini tahlil qiladi, xatolarini aniqlaydi va keyingi topshiriqlarni shu asosda shakllantiradi. Bu esa o‘quvchilarning bilimdagi bo‘shliqlarini tez aniqlash va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Boshlang‘ich ta’limda adaptiv tizimlardan foydalanish o‘quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. O‘quvchilar mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, tahlil qilish va

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, adaptiv topshiriqlar o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo‘lgani sababli ularning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Masalan, ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida adaptiv tizim yordamida matn o‘qish tezligi va tushunish darajasi aniqlanadi. Agar o‘quvchi matn mazmunini tushunishda qiynalsa, tizim unga soddaroq matnlar yoki qo‘shimcha mashqlarni tavsiya qiladi. Matematikada esa misollar murakkabligi o‘quvchining bilim darajasiga qarab bosqichma-bosqich oshirib boriladi.

Adaptiv o‘qitish tizimlarining yana bir muhim jihati — o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishidir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun ta’lim jarayonida qiziqish va rag‘bat eng asosiy omillardan biri hisoblanadi. Agar o‘quvchi o‘z imkoniyati va bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarasa, u muvaffaqiyat hissini tuyadi. Natijada unda o‘ziga bo‘lgan ishonch ortadi va bilim olishga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Bu esa ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

An’anaviy ta’lim tizimida barcha o‘quvchilarga bir xil topshiriq berilishi sababli ayrim o‘quvchilar mavzuni tushunishda qiyinchilikka duch keladi, boshqalari esa topshiriqlarni juda oson bajarib zerikib qolishi mumkin. Adaptiv o‘qitish tizimlarida esa har bir o‘quvchining individual imkoniyatlari hisobga olinadi. Tizim o‘quvchining bilim darajasini tahlil qilib, unga mos murakkablikdagi topshiriqlarni tavsiya etadi. Shu sababli o‘quvchi topshiriqlarni bajarishda ortiqcha qiyinchilik yoki zerikishni his qilmaydi.

Bunday yondashuv o‘quvchilarda darsga nisbatan qiziqishni kuchaytiradi. Ayniqsa, interfaol mashqlar, elektron o‘yinlar, animatsiyalar va rag‘batlantiruvchi baholash tizimlari o‘quvchilarning diqqatini jalb etib, ularni faol ishtirok etishga undaydi. O‘quvchi bajarilgan har bir topshiriq uchun maqtoov, ball yoki virtual mukofot olishi orqali o‘zining muvaffaqiyatini his qiladi. Bu esa ichki motivatsiyaning shakllanishiga yordam beradi.

Shuningdek, adaptiv tizimlar o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. O‘quvchi o‘z xatolarini ko‘rib chiqadi, tizim tavsiya qilgan qo‘shimcha mashqlarni bajaradi va bilimini mustahkamlaydi. Natijada unda mas’uliyat hissi, o‘z ustida ishlash va mustaqil o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj shakllanadi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalar uchun muvaffaqiyatni his qilish juda muhimdir. Adaptiv o‘qitish tizimlari aynan shu jihatni qo‘llab-quvvatlaydi. Chunki tizim o‘quvchini faqatgina baholash bilan cheklanib qolmay, balki unga yordam beradi, yo‘naltiradi va keyingi bosqichga tayyorlaydi. Bu esa o‘quvchining psixologik holatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatib, dars jarayonidagi faolligini oshiradi.

Bundan tashqari, adaptiv o‘qitish tizimlari o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Turli muammoli vaziyatlar, mantiqiy topshiriqlar va interfaol mashqlar orqali o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalashga o‘rganadi. Shu tariqa ta‘lim jarayoni oddiy bilim berishdan tashqari, o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish vositasiga aylanadi.

Umuman olganda, adaptiv o‘qitish tizimlari o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, ularni bilim olishga qiziqtirish hamda o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy boshlang‘ich ta‘lim jarayonida bunday tizimlardan samarali foydalanish ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, adaptiv tizimlar o‘qituvchilar faoliyatini ham yengillashtiradi. O‘qituvchi o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasi haqida tezkor ma‘lumotga ega bo‘ladi va shu asosda individual yondashuvni amalga oshiradi. Natijada dars jarayoni samarali va maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etiladi.

Mamlakatimizda “Milliy o‘quv dasturi” asosida ta‘lim tizimini takomillashtirish jarayonida ham adaptiv o‘qitish texnologiyalariga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Zamonaviy elektron platformalar, interfaol darsliklar va raqamli resurslardan foydalanish boshlang‘ich ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, adaptiv o‘qitish tizimlari boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ta‘lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ushbu tizimlar orqali o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi ortadi, mustaqil fikrlash va kognitiv rivojlanish ko‘nikmalari shakllanadi. Shu sababli adaptiv o‘qitish tizimlarini ta‘lim jarayoniga keng joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent – 2020.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent – 2017.
3. Mavlonova R. Pedagogika. Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
4. Karimov U. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari. Toshkent – 2021.
5. UNESCO. Digital Education Transformation. Paris – 2022.
6. Anderson J. Adaptive Learning Systems in Education. New York – 2020.